

ОРІЄНТИР – ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК ТА БЕЗПЕКА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Рецензія на монографію: Сталий розвиток та безпека агропродовольчої сфери України в умовах глобалізаційних викликів / Павлов О.І., Хвесик М.А., Юрчишин В.В. та ін.; за ред. О. І. Павлова. – Одеса: Астропринт, 2012. – 760 с.

Агропродовольча сфера відіграє значну роль у збереженні суверенності української держави, забезпечуючи її продовольчу, економічну та екологічну безпеку.

Безпека агропродовольчої сфери охоплює широке коло питань, пов'язаних із захищеністю життєво важливих інтересів людини, суспільства й держави, за якої досягається сталий розвиток її економічної, соціальної та екологічної складових. За останні десятиліття ця проблема значно загострилася внаслідок постіндустріальної глобалізації. Це в свою чергу підвищує вимоги до наукових досліджень і потребує об'єднання зусиль різних наукових шкіл та напрямів на засадах міждисциплінарності.

Цим вимогам повною мірою відповідає рецензована монографія. Її авторами є вітчизняні фахівці та науковці з Білорусі, Казахстану, Молдови, Польщі та Росії, що дає можливість розкрити специфіку стану цієї проблеми не тільки в різних регіонах України, а й у зарубіжних країнах, а також ознайомитися з певними науковими традиціями щодо дослідження різних аспектів сталого розвитку агропродовольчої сфери.

Таке широке представництво авторського колективу монографії, його високий фаховий рівень переконливо свідчить про наукову новизну та практичну спрямованість проведеного дослідження.

Успішному вирішенню завдань дослідження сприяла структура монографії, яка віддзеркалює основні напрями діяльності наукової економічної школи Одеської національної академії харчових технологій.

Структурна будова монографії ґрунтується на усвідомленні того, що парадигма сталого розвитку одночасно є світоглядною ідеологією, науковою концепцією та методологією, творче використання яких виступає ключем для розв'язання актуальних економічних, екологічних та соціальних проблем розвитку агропродовольчої сфери. Саме тому перший розділ монографії розпочинається з викладу віталістичного реконструювання теоретико-методологічних основ сталого розвитку. Значення віталістичних цінностей важко переоцінити у справі подолання обчислювано-математичного мислення.

З огляду на це цілком логічним є розкриття сутності фізико-економічного мислення як атрибуту сталості господарювання. Мова йде про те, що економічні знання мають базуватися на природничих, а не зумовлених політичними інтересами засадах. Цей сегмент знань увійшов в історію економічної думки під назвою фізичної економії.

З позицій фізичної економії сільськогосподарське виробництво – це діяльність, в якій економічний ефект досягається за рахунок використання енергії Землі та Сонця. Отже, забезпечення потреб населення в сільськогосподарській сировині та продовольстві можливе на засадах фізико-економічного мислення, із застосуванням ресурсо- та природоощадних технологій.

У цьому ж розділі розглянуто базові положення концепції сталого розвитку (с. 51-65), еволюцію поглядів на економічне зростання й сталий розвиток (с. 67-76), науковий потенціал соціоекономічної парадигми збалансованого розвитку агропродовольчої сфери (с. 78-89). До вагомих теоретичних та методологічних надбань слід також віднести визначення агропродовольчої сфери як наукової категорії (с. 132-143), сутності поняття «агропродовольча безпека» (с. 132-143), висвітлення методичних підходів щодо визначення рівня продовольчої безпеки (с. 121-131) тощо.

У другому розділі розглядаються питання, пов'язані з економічною безпекою агропродовольчої сфери. Актуальність зазначеної проблематики обумовлена наявністю загроз національним інтересам та національній безпеці, які проявляються в незадовільному стані основних виробничих фондів у АПК, нерациональній структурі експорту з переважно ресурсним характером, критичному стані продовольчого забезпечення населення.

На думку авторського колективу монографії, економічна безпека агропродовольчої сфери досяжна за рахунок розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва, яке є основою всієї агропродовольчої системи. З огляду

на це в даному розділі значну увагу приділено обґрунтуванню необхідності подолання незбалансованості міжгалузевих економічних відносин, капіталізації земельного ресурсу за умови включення сільськогосподарських земель як капіталу в економічний оборот, збільшенню обсягу державної підтримки сільському господарству, рівень якого поки що є одним з найнижчих у Європі в розрахунку на 1 га ріллі.

Одним із важливих факторів продовольчої безпеки України є підвищення якості й безпечності аграрної та харчової продукції. Для цього необхідно забезпечити гармонізацію і впровадження 80% стандартів, чинних в ЄС: нині частка національних гармонізованих стандартів з європейськими нормативними документами щодо агропродовольчого комплексу становить 8,5% (с. 194).

Важливе значення для забезпечення економічної безпеки підприємств харчової промисловості має такий різновид їх адаптивної реструктуризації, як імпаритетна, що дозволить підвищити ефективність та конкурентоспроможність діяльності суб'єктів господарювання відповідно до змін зовнішнього середовища (с. 267-270).

Третій розділ «Екологічна складова безпеки агропродовольчої сфери» містить аналіз господарського використання земельних та водних ресурсів, змін кліматичних умов, класифікацію екологічних загроз, що негативно впливають на сталість оточуючого середовища. Зокрема, наголошується на ключовій ролі природних ландшафтів у підтриманні балансу навантажень на природні ценози з боку антропогенних систем, які забезпечують: біогеохімічний кругообіг, кругообіг тепла та вологи, відтворення кисню, чистої природної води; досягнення біогеоценотичної рівноваги; створення передумов для функціонального та територіального механізмів підтримання екологічної рівноваги й екологічної безпеки (с. 401).

Як інноваційна форма екологізації певної території в монографії розглядається Екополіс, що являє собою науково-виробничо-освітній комплекс, в якому виробляються та споживаються товари екологічного призначення (с. 335-347).

Враховуючи залежність сільського господарства та підприємств харчової промисловості від ресурсів прісної води, які використовуються на технологічні та технічні потреби, у монографії запропоновані шляхи оптимізації управління якістю води, які дадуть певний еколого-економічний та соціальний ефект і сприятимуть сталому водоспоживанню (с. 423-439).

Практичне значення мають також дослідження щодо застосування природних дисперсних сорбентів у природоохоронних цілях як для очищення ґрунтових та поверхневих вод від забрудників, так і для створення добрив пролонгованої дії, які дозволяють зменшити забруднення навколишнього середовища незасвоєними елементами живлення рослин (с. 453-463).

Певну наукову цінність та практичну значущість мають результати дослідження, присвячені соціальному аспекту сталого розвитку агропродовольчої сфери. Новизна висвітлення цієї проблематики визначається соціоекономічним підходом до аналізу соціального середовища агропродовольчої сфери.

У п'ятому розділі монографії розглядаються політико-управлінські аспекти сталого розвитку агропродовольчої сфери, а саме: парадигма управління сталим розвитком, продовольча безпека як пріоритет аграрної політики держави; кластерні підходи до організації сільських поселень і територій; земельна політика як засіб здійснення державного контролю над сільськими територіями тощо.

Тематична спрямованість, глибина здійсненого дослідження, обґрунтованість висновків монографії та її практичне значення свідчать про значний внесок авторського колективу в наукову розробку даної проблеми.

*Сергій ХАРИЧКОВ,
заступник директора з наукової
роботи Інституту проблем ринку та
економіко-екологічних досліджень
НАН України, д.е.н., професор, Одеса*

